

Folkhögskole Veteranen

NR 3 2016

Minnesbilder av två partiledare

Björn Grip, ordförande

Två tidigare partiledare, Torbjörn Fälldin och C-H Hermansson, har gått ur tiden i sommar. Båda har levt ett långt och innehållsrikt liv och har varit viktiga för sina respektive partier,

liksom i svensk politik under efterkrigstiden. Bägge fungerade också som folkbildare, C-H var under ett år på 1940-talet också folkhögskollärare på Västerhaninge folkhögskola.

Jag har haft förmånen att träffa båda dessa partiledare. Fälldin träffade jag i det provisoriska Riksdagshuset på Sergels torg, tillsammans med mina seminariekamrater i statskunskap hösten 1970. Det var vår lektor, Åke Landqvist, sedermera sekreterare i Nordiska Rådet under ett par år, som hade ordnat ett sammanträffande med centerpolitikerna Torbjörn Fälldin och P-O Sundman, den senare kanske mera känd som författare än som riksdagman. Vi fick tillfälle att diskutera med dessa tongi-

vande centerpolitiker under en dryg timma.

Fälldin, som då var en av kronprinsarna i centerpartiet, gjorde ett lågmält och eftertänksamt intryck. Det var egentligen mest Sundman som förde ordet i de diskussioner om centerns ideologi och roll i svensk politik som samtalet handlade om. Emellertid när Fälldin väl talade var det med auktoritet och tyngd. Engagemanget för landsbygd, lantbruks- och skogsnäringarna var påtagligt. Jag tyckte min minnesbild från studietiden i början av 1970-talet stämde väl med Olle Svennings karaktäristik av Fälldin i Aftonbladet när nyheten om Fälldins död kablades ut i somras. Svenning skrev ungefär så här:

- Fälldin hade drag av samma envisa sturighet och viljestyrka som Vilhelm Mobergs romangestalter från 1930-talets alltmör avfolkade landsbygd.

Det handlade för Fälldin likaväl som för Moberg om att hävda landsbygdens fortlevnad och att kämpa mot en överdriven centralisering och urbanisering.

Även C-H Hermansson träffade jag under min studietid på statsvetenskapliga institutionen i Stockholm. Jag skulle intervjua honom om "motsättningarna i kommunistpartiet under 1950-talet". Men mina frågor var taffliga och inte särskilt träffsäkra när det gällde ämnet. C-H hade tålamod i en timma, men när den då unge Lasse Werner knackade på dörren och bad om C-H:s tid, fick vi avbryta. Jag ombads att återkomma med mina frågor skriftligt.

Senare när Bona folkhögskola startat var C-H en ofta förekommande och väl sedd

gäst och föreläsare på skolan.

Göran Therborn, numera professor emeritus vid såväl Cambridge University som Linnéuniversitetet i Växjö, skrev i en nekrolog över C-H Hermansson i husorga-net Aftonbladet:

-Han är den politiker som jämte Olof Palme betytt mest för Sveriges politiska anseende och roll i världen under efterkrigstiden.

-Hermanssons intresse för forskning och seminarieverksamhet kring samhällsfrågor som grund för politisk analys gjorde intryck. Inte enbart på politiska ledare i den internationella arbetarrörelsen utan även bland ledande samhällsforskare runtom i Europa.

Såväl C-H Hermansson som Torbjörn Fälldin var gamla och hördes inte av i debatten särskilt mycket under senare år. Men vi visste att de fanns där och fungerade som ankare i en demokratisk debatt om samhällsutvecklingen i Sverige och Europa. Därför känns det tomt trots allt, nu när dessa politiska ledare gått ur tiden.

Tryckning av denna tidning
har möjliggjorts tack vare ...

 Åsa folkhögskola
Skolan där vuxna växer.

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

MEDLEMSBLAD
FÖR FOLKHÖGSKOLANS
VETERANFÖRENING

www.vetfolk.dinstudio.se

Nummer 3
Årgång 16
september 2016

Medlem i föreningen blir du genom att betala in medlemsavgiften 200 kr per år till Folkhögskolans Veteranförening plusgirokonto 400 28 34-2. Glöm inte att ange namn och adress!

Innehåll

Minnesbilder av två partiledare	1
Inbjudan till seminarium på Folkbildningsrådet	2
En dag att minnas	3
Veteranen noterar	6
Arbete och makt: tre år på Åsa folkhögskola	7
Vägen till folkhögskolan	8
Intervju med Melissa Persson	9
Att göra gott – som veteran	10
Jag drömmer om folkhögskolan	11
Höstträff på Ädelfors folkhögskola	12
Till våra medlemmar	12

Redaktionskommitté

Egil Boräng

egil.boraeng@swipnet.se

Urban Lundin

urban.lundin@folkbildning.net

Tore Mellberg (layout)

tore.mellberg@folkbildning.net

Föreningens postadress (ordförande)

Folkhögskoleveteranen

c/o Björn Grip

epost

Sturegatan 9B

bjorngrip@hotmail.com

614 32 Söderköping

tel 070-540 95 79

Kassör

Kent Jonelind

epost

Marielundsvägen 7

kent.jonelind@gmail.com

824 31 Hudiksvall

tel 070-550 37 59

Inbjudan

Kom och träffa Folkbildningsrådets nytilträdde generalsekreterare Maria Graner onsdagen den 30 november kl 10 - 12!

Foto: Johanna Hanno

Veteranföreningens styrelse har sitt nästa sammanträde eftermiddagen den 30 november. I anslutning till detta har Folkbildningsrådets nya generalsekreterare Maria Graner (som efterträtt Britten Månsson-Wallin och nyligen tillträtt sin tjänst) inbjudits av föreningen till ett miniseminarium under förmiddagen och tackat ja till detta.

Tid och plats

Träffen med Maria Graner äger rum i Folkbildningsrådets lokaler, Rosenlundsgatan 50 (gångavstånd från Södra station, som nås med pendeltåg). Mötet pågår klockan 10-12 onsdagen den 30 november. Det följs sedan efter lunchpaus av ett öppet styrelsemöte kl 13-16.

Deltagare

Medlemmar i Folkhögskolans Veteranförening som är intresserade och har möjlighet inbjuds och är varmt välkomna att delta i förmiddagens seminarium. Den, som så önskar och kan, inbjuds även att delta i det öppna styrelsemötet. (Anmälan: Se nedan.)

Program

Kl 10-12: Möte/träff/miniseminarium med generalsekreterare Maria Graner. För dem som har möjlighet att när-

vara även under eftermiddagen: Kl 12-13: Lunch i kvarteret (egen bekostnad). Kl 13-16: Öppet styrelsemöte.

Innehåll

- Vår medverkande och deltagarna presenterar sig för varandra
- Maria Graner informerar om aktuella frågor på rådet - med viss fördjupning i det aktuella beslutsfattandet kring utformningen av fördelningen av folkhögskolans nya statsbidrag.
- Vi för tillsammans en dialog kring folkhögskolans läge och framtid, där vår inbjudna gäst gärna vill lyssna på oss veteraner, våra frågor och synpunkter

Kostnad

Deltagandet i seminariet är kostnadsfritt. Ev lunch intas gemensamt på vars och ens egen bekostnad.

Anmälan

Anmälan inges senast måndagen den 21 november (men gärna tidigare!) till Stellan Boozon, som har mejl-adressen stellan@boozon.com. Ange om du deltar endast i förmiddagens träff eller om du också är med på eftermiddagens styrelsemöte, samt om du deltar i den gemensamma lunchen. Ytterligare information ges av Stellan, som också kan nås per telefon: 070-8161658.

En Dag att länge minnas

Jörgen Håkansson

Min "ärorika pedagogkarriär" startade höstterminen 1961 då jag som nybakad folkskollärare tjänstgjorde vid Kyrkskolan i Holmsund utanför Umeå. På kvällen 18 september detta år läste en allvarlig radioman upp följande nyhetsbulletin från TT:

"FN:s generalsekreterare

Dag Hammarskjöld

Dag Hammarskjöld har omkommit vid en flygolycka i Afrika. Hans plan störtade drygt 10 km utanför Ndola i Nordrhodesia. Hans döda kropp hittades nära flygplansvraket där också fem andra dödade påträffades." Denna ödestyngda händelse, som gav eko i hela världen, uppmärksammades naturligtvis också på vår skola. Några dagar därpå hölls en minneshögtid till Hammarskjölds ära. Som en del i programmet skulle jag deklamera en dikt av Rudyard Kipling. Den var väl passande och speglade i mycket Hammarskjölds väsen. Dikten återges nedan. Översättningen är gjord av Karl Asplund (Stockholm 1943) och har rubriken "Karldikt." Det är nu 55 år sedan flygkraschen. Jag vill i denna krönika påminna om händelsen men främst hylla Hammarskjöld och hans gärning. Först en översiktlig presentation av författaren till denna dikt.

Yngste nobelpristagaren i litteratur

Rudyard Kipling, som föddes 30 december 1865 i Bombay i Indien var son till den engelske konstnären John Lockwood Kipling och Alice Macdonald. Familjen reste till England när Rudyard var i sexårsåldern (1871), där han sedan stannade medan föräldrarna året därpå återvände till Indien. Hans tidiga barn-dom ägde rum på flera språk, inte minst hindi, något som sedan påverkade hans författarskap där språk och identitet är stora frågor. Rudyard vistades de kommande åren hos släktingar och på internatskolor innan han 1882 åter for till Indien, som han genomreste i egenskap av tidningsman. Efter 1889 var han

bosatt i England med avbrott för vidsträckt resor i bl.a. Kina, Japan och USA. 1894-95 skrev han den bok som skulle göra hans namn odödligt "Djungelboken 1-2." Under följande år var han mycket produktiv som författare och producerade sig inom flera olika genrer som

noveller, romaner, barnlitteratur, poesi, reselitteratur och science fiction. År 1907 när hans anseende var i dalande på grund av hans imperialistiska sympatier fick han nobelpriset i litteratur. Han var då ännu inte fyllda 42 år, den yngste av alla pristagare någonsin. Kipling avled 18 januari 1936 i London.

Rudyard Kiplings dikt "If" eller "To be a Man" är tillsammans med "The Ballad of East and West" och "The White Man's Burden" hans kanske mest berömda dikter. "If" skrevs 1909 och publicerades för första gången året därpå i hans samling av barnberättelser, "Rewards and Fairies." Dikten attraherade genast människor runt om i Storbritannien och blev snabbt en populär dikt och spreds vidare över världen. Den översattes de närmaste åren till ett stort antal språk. "If" är ett didaktiskt poem, som är avsett att ge handledning från en mentor till sin adept. I detta avseende fungerar dikten som en instruktion av åtskilliga goda egenskaper hos en ledare. Men i denna handledning företer Kipling inte en lista av specifika karaktärsdrag utan ger i stället konkreta illustrationer på det komplexa handlande en stor ledare bör eller inte bör uppvisa och som därigenom återspeglar dessa karaktärsdrag.

Dikten finns i många antologier och betraktas som klassisk engelsk litteratur, inte nödvändigtvis som ett uttryck för stort konstnärskap utan för sin förtrolighet och inspirationskälla för det goda ledarskapet. Se den inte som ett inlägg i en könsrollsdebatt där utmärkt ledarskap kan utövas enbart av män! Dikten skrevs för mer än hundra

Poesihörnan

Här kommer fjärde bidraget i vår nyinrättade poesihörna, där vi presenterar en och annan dikt och berättar lite om författaren. Det är Jörgen Håkansson som står för urval och presentationer.

år sedan, då manligt ledarskap var norm inte minst i Storbritannien med sitt kolonialvälde.

Karldikt eller Om

Om du kan stå, när alla andra svikta
och klandra dig, just för att du står rak,
om du kan tro på ditt, när andra rikta
sitt välbetänkta tvivel mot din sak,
om du kan vänta tåligt och försaka
och fast bejugen alltid vara sann
och hatad aldrig ge ditt hat tillbaka
och ändå inte yvas att du kan.

Om såsom drömmens herre du kan drömma
och tänka inte blott för tankens skull,
om nederlag och seger du kan glömma
som två bedragare av samma ull,
om du kan höra allt vad sant du sade
för skurkars vinningslust i lögn förbyt
och se förhärjat allt vari du lade din själ,
men börja bygga det på nytt.

Om du kan ta allt gott du hunnit samla
och satsa på ett enda tärningskast,
och börja om, när du sett allting ramla
och tåga stolt, fast smärtan stinger vasst,
om intill bristningsgränsen du kan plåga
din kropp och själ, till all din kraft är slut,
och dock gå på med samma tåga,
som i det sista manar på: Håll ut!

Om du kan säga massan vad du känner
och ej för kungar stämma tonen ned,
om du står fri mot fiender och vänner,
om du är värd just vad man räknar med,
om var sekund i en minut kan fyllas
av dig med verk, som giltigt räknas ner,
-min son, som jordens konung skall du hyllas,
men du är ock en man, och det är mer.

"Endast den hand som stryker ut kan skriva det rätta."

Dag Hammarskjöld föddes 29 juli 1905 i Jönköping som yngst av fyra bröder. Hans far var Hjalmar Hammarskjöld, som under sin yrkeskarriär beklädde flera av landets högsta ämbeten. Han var även medlem av den permanenta

skiljedomstolen i Haag och ledamot av Svenska akademien. Modern var Agnes Almqvist, släkting med författaren C J L Almqvist.

Efter studenten 1923 i Uppsala påbörjade Dag sin utbildning vid universitet där. 1925 avlade han en fil.kand. vari ingick litteraturhistoria, poetik, filosofi och franska. Därpå följde studier i nationalekonomi och juridik. 1928 blev han filosofie licentiat och jur. kand. 1930, docent 1933 och filosofie doktor 1934 i nationalekonomi vid Stockholms högskola. Som statlig ämbetsman var han under 1930-talet sekreterare i den parlamentariska arbetslöshetskommittén. Här kom han i kontakt med "Stockholmsskolans" ekonomer, som var influerade av Keynes teorier. Dag blev även bekant med Ernst Wigforss och kom att arbeta nära honom i drygt ett decennium som statssekreterare och hade samtidigt viktiga uppdrag för Riksbanken, under åren 1941-48 som bankofullmäktiges ordförande. 1948 blev han svensk chefsdelegat i det nybildade OEEC, som administrerade Marshallplanen. Året därpå utnämndes han till kabinettssekreterare i UD och 1951 till opolitiskt konsultativt statsråd i den socialdemokratiska regeringen och blev ett slags biträdande utrikesminister under Östen Undén. Hans utmärkta språkkunskaper, förmåga att förhandla och finna kompromisser gjorde honom känd i en liten men inflytelserik krets av utländska politiker och diplomater. Detta skulle bana väg för hans kommande FN-uppdrag. När fadern avled valdes Dag 1954 till hans efterträdare på stol 17 i Svenska akademien. Att skönlitteratur var en viktig källa för honom var uppenbart, då han gärna citerade favoritpoeter vid offentliga anföranden. Han hade även ett starkt intresse för naturliv och var styrelseledamot i Svenska Turistföreningen från 1940 (vice ordförande från 1950).

Dag Hammarskjöld föreslogs av FN:s säkerhetsråd till generalsekreterare 31 mars 1953 utan att först vara tillfrågad. Inte heller den svenska regeringen hade fått någon förvarning om utnämningen. Han tvekade inte att acceptera erbjudandet. 7 april bekräftades utnämningen av generalförsam-

lingen. Som en notering i Poesihörnan kan nämnas att Hammarskjöld i sitt installationstal avslutade med en poetisk referens till hemlandet. Han åsyftade då Erik Axel Karlfeldts dikt "Inför freden", som avslutas "... ty jag vet, den högsta av jordens böner/ ropar ej på seger, men ber om frid" i diktsamlingen "Hösthorn" (1927). I september 1957 omvaldes Hammarskjöld för en ny femårsperiod.

Hammarskjölds förhandlingsskicklighet sattes på sitt första stora prov 1955. Femton amerikanska flygare hade skjutits ned under Koreakriget och hölls som fångar i Kina, som då inte var medlem i FN. Han utverkade ett möte med Kinas ledare Chou En-lai i Peking och lyckades efter långt dröjsmål få dem frigivna, något som gav eko i FN-organisationen.

I juli 1956 nationaliserade Egypten Suezkanalen. Detta resulterade i att Israel i slutet av oktober anföll Egypten samtidigt som Storbritannien och Frankrike bombade militära mål i landet. Trots veto från de båda västmakterna i säkerhetsrådet lyckades FN framtvinga vapenstillstånd, då ärendet överfördes till generalförsamlingen, ett förfarande som endast använts vid detta tillfälle. USA och Sovjet stod här på samma sida. Genom Hammarskjölds mer eller mindre dygnet runt arbete upprättades för första gången en internationell fredsstyrka, UNEF "blå baskrarna" en specialstyrka, som skulle bli stilbildande för FN:s framtida fredsinsatser. Tio dagar efter eld upphör var de första FN-soldaterna på plats. Medan Suezkrisen pågick som värst krossade Sovjet brutalt en revolution i Ungern. Hammarskjöld begärde att få komma till Budapest, men han hälsades välkommen endast som turist.

Åren mellan Suezkrisen och den kommande Kongokrisen ägnade Hammarskjöld alltmer tid åt de nya länder i Afrika och Asien, som successivt trädde fram på världsscenen och snart skulle ta plats i FN. Sedan Belgiska Kongo blivit självständigt 30 juni 1960 spelade kalla kriget en avgörande roll för utvecklingen i Afrika. Patrice Lumumba, premiärminister i den nya staten, fick inget stöd av västmakterna när utbrytarstaten

Katanga förklarade sig självständig. Han sökte då Sovjets stöd och Katanga under Moise Tshombe sökte västblockets. En FN-styrka (ONUC) skapades och kom snabbt på plats. Sovjet försökte snart få Hammarskjöld avsatt för påstådda sympatier för västblocket. Hösten 1960 tilltog kritiken och Nikita Chrustjov krävde i generalförsamlingen att generalsekreteraren skulle bytas ut mot en trojka, detta då han menade att Hammarskjöld "missbrukat rättvisans principer" i Kongo. Hammarskjölds svarsanförande brukar ses som en höjdpunkt på hans karriär, då han förklarade att det inte var stormakter som Sovjet han företrädde, utan FN:s organisation fanns framför allt till för de andra staterna. Hammarskjöld fortsatte: "Det är mycket lätt att avgå; det är inte lika lätt att stanna kvar. Det är mycket lätt att böja sig för stormakternas önskemål, det är en annan sak att göra motstånd." Då Lumumba mördades i början av 1961 höll Sovjet Hammarskjöld ansvarig för dådet. Senare har det visat sig att belgisk säkerhetstjänst låg bakom. Krisen förvärrades alltmer. I hopp att ändå nå en lösning beslöt Hammarskjöld att söka få till stånd förhandlingar mellan rebelledaren Tshombe och Kongos nya premiärminister Cyrille Adoula. För att förbereda detta sammanträffande anträdde Hammarskjöld i september 1961 en resa till Ndola för att träffa Tshombe och försöka övertala denne att gå med på eld upphör. På väg till detta möte, med ett plan av typen DC-6B, som FN hyrt in av det svenska charterbolaget Transair och med svensk besättning, störtade planet utanför Ndola. Samtliga sexton personer ombord omkom.

Tre officiella utredningar sökte klarlägga omständigheterna bakom haveriet; en juristkommission frågade ut vittnen under ed. Sammanfattningsvis har man inte funnit bevis på tekniska brister, utan i stället det faktum att planet inför landningen kommit ned på allt för låg höjd som det enda onormala. Detta är troligen att hänföra till den mänskliga faktorn. I fjol kom besked att Hammarskjölds död på nytt ska utredas denna gång av en oberoende expertpanel på uppdrag av FN.

Kraschen har gett upphov till en

mängd konspirationsteorier och som Brian Urquhart, medarbetare till Hammarskjöld, senare undersekreterare i FN, skriver: "det finns ett formligt berg av fabelaktiga historier och falsk dokumentation om flygolyckan utanför Ndola."

Den internationelle tjänstemannen

Hammarskjöld har beskrivit sin egen politiska hållning med tre perspektiv: respekt för det historiskt givna och därmed konservativ, respekt för individens rätt att själv forma sitt liv och därmed liberal, respekt för allas lika rätt och möjligheter och därmed socialradikal. Allt detta inneslöt i ett fjärde perspektiv, det internationella. Att denna självkaraktäristik var korrekt blev uppenbart efter några år i tjänst som FN:s högste tjänsteman. I ett av sina sista tal, som hölls i Oxford i maj 1961 sade Hammarskjöld: "Den internationelle tjänstemannen måste hålla sig själv under strikt observation. Det begärs inte av honom, att han skall vara ett neutrum i den meningen, att han inte får ha sympatier eller antipatier, att det inte får finnas några intressen, som ligger honom nära i hans personliga egenskap, eller att inga idéer eller ideal får spela någon roll för honom. Men man kan begära att han skall vara fullt medveten om dessa mänskliga reaktioner och noggrant ge akt på sig, så att de inte tillåts påverka hans handlande. Detta är inte unikt. Har inte varje domare samma yrkesplikt?" När han talade i Oxford hade han under nästan ett år varit i konflikt med Sovjet om sin egen ställning och den roll generalsekreteraren skulle spela. Chrusjtjov hade krävt hans avgång då han påstod, att det visserligen kunde finnas neutrala länder men inte neutrala personer. Hammarskjöld hade enligt Chrusjtjov tagit ställning för västmakterna i den pågående konflikten i Kongo. Hammarskjöld hävdade att det utmärkande för den internationella tjänstemannen var att han "även i verkställande uppgifter med politisk färgning måste bli helt opåverkad av nationella - gruppintressen och ideologier." För den internationella tjänstemannen var det

helt avgörande att han även i frågor med politisk laddning måste hantera dessa med "oförvitlighet" och "sanningstrohet." Slutsatsen blev att det som vägleder den internationelle tjänstemannen är respekt för sanningen och respekt för lagen (FN-stadgan). Den internationelle tjänstemannen ska alltså rannsaka sig själv. Han "måste hålla sig själv under strikt observation." I kravet på oförvitlighet ligger att med integritet och respekt för sanningskravet försöka klargöra de objektiva grunderna för ett beslut eller ställningstagande. Det är dessa och inte tjänstemannens egna värderingar och prioriteringar, som ska vara vägledande. Hammarskjöld verkade inte i västmakernas eller östblockets intresse. Han försvarade värden som stod över eller bortom politiken.

Förutom sitt intresse för de stora kristna medeltida mystikerna har Hammarskjöld nämnt Albert Schweitzer, 1875 – 1965, som en av sina främsta förebilder och inspirationskällor. Hos denne hade Hammarskjöld funnit det tjänandets ideal i fråga om inställningen till nästan, som evangelierna beskriver. De båda brevväxlade men träffades aldrig. Schweitzer var teolog, musiker och läkare; grundade ett missionssjukhus i Lambaréne, Franska Ekvatorialafrika och erhöll Nobels fredspris 1953. Som tänkare anser Schweitzer sig ha funnit etikens princip i vördnaden för livet. Nobels fredspris tilldelades också Dag Hammarskjöld postumt 1961.

Hur uppfattades Hammarskjöld av sin omgivning? Idérik, kvicktänkt, mångsidig, framsynt, samarbetsorienterad, handlingskraftig och principfast är några av de positiva egenskaper, som vänner och medarbetare framhållit genom åren. Han hade ett fenomenalt minne, stark integritet och begåvning för att hitta samlande lösningar på invecklade frågor. Många menar att ingen generalsekreterare har förmått att sätta sin prägel på ämbetet som Hammarskjöld. Själv ansåg han att FN mer systematiskt måste försöka förebygga konflikter i stället för att intervensera i efterhand. Detta innebar en mer aktiv roll för generalsekreteraren, som han menade var skyldig att agera "utan

hänsyn till riskerna." Han kallade detta för "preventiv FN-diplomati."

I ett tal inför FN:s generalförsamling hyllade president John F. Kennedy den döde generalsekreteraren med bl.a. följande ord: "Dag Hammarskjöld ägnade genom FN hela sin dagliga gärning åt fredens och världsordningens sak. Hans förmåga att offra sig helt för den saken är nästan legendarisk. Hans tålamod och uthållighet var lika enastående, och hans livsgärning är en hyllning till den civiliserade människans förmåga att låta sig vägledas av den opartiska rättvisans princip. Dag Hammarskjöld har dött i arbete för den sak för vilken han har levat."

I Dag Hammarskjölds bostad fann man efter hans död ett brev till kabinettssekreterare Leif Belfrage, en lösbladspärm med titeln "Vägmärken." Det var en samling maximer och fria verser. Själv kallade han samlingen för en dagbok eller vitbok, "rörande mina förhandlingar med mig själv – och Gud." En av dessa verser, daterad 3 december 1960, är talande för Hammarskjölds sätt att utföra sitt värv:

Vägen,
du skall följa den.
Lyckan,
du skall glömma den.
Kalken,
du skall tömma den.
Smärtan,
du skall dölja den.
Svaret,
du skall lära det.
Slutet,
du skall bära det.

Veteranen noterar

Det händer en hel del på folkhögskolefronten just nu! Vi har försökt sammanfatta en del av de viktigaste förändringarna.

Redaktionen

Etableringskurs på folkhögskola

Etableringskurs på folkhögskola är en sex månader lång utbildning i svenska med orienterande och arbetsförberedande insatser för nyanlända. Syftet med kursen är att deltagarna ska stärka sina möjligheter att få ett arbete.

Utbildningen är en del av etableringsplanen. Den består av en rad olika aktiviteter som ska stödja den nyanlände på vägen till arbete. Personer med kort utbildningsbakgrund ska prioriteras. Det är viktigt att den enskildes tidigare arbetslivserfarenhet och yrkesbakgrund tillvaratas.

Efter genomförd utbildning får deltagaren ett intyg, som ska kunna ligga till grund för validering för fortsatta studier på folkhögskola eller inom den kommunala vuxenutbildningen.

Etableringskurs på folkhögskola har funnits sedan 2014. Utbildningarna har under 2015 bedrivits på 91 folkhögskolor. 3 143 personer har gått kursen fram till och med 2015. För 2016 har Folkbildningsrådet och Arbetsförmedlingen avtalat om 3 000 platser.

Studiemotiverande folkhögskolekurs

Studiemotiverande folkhögskolekurs är en tre månader lång utbildning som syftar till att stimulera deltagarna till fortsatta studier. Målgruppen är arbetssökande som varken har grundläggande högskolebehörighet eller gymnasieexamen och är inskrivna hos Arbetsförmedlingen. Insatsen riktar sig till arbetssökande som har fyllt 16 men inte 25 år, eller fyllt 25 år och deltar i jobb- och utvecklingsgarantin.

Innehållet på kursen kan och bör variera något, beroende på behoven hos kursdeltagarna. Träning i studieteknik med inriktning på samhällskunskap, svenska, engelska och matematik är i fokus. Studierna utgår från folkhögskolans pedagogik som betonar aktivt deltagande, samtal och gemensamt lärande i grupp.

Folkhögskolorna har tillsammans med Arbetsförmedlingen anordnat Studiemoti-

verande folkhögskolekurs sedan 2010.

Kurserna har under 2015 bedrivits på 109 folkhögskolor. 22 000 personer har gått kursen fram till och med 2015. Fyra av tio deltagare har gått vidare till fortsatta studier ett år efter avslutad kurs. För 2016 har Folkbildningsrådet och Arbetsförmedlingen avtalat om 7 000 platser.

Verksamhet med asylsökande

Det råder ett stort tryck på mottagningsystemet för flyktingar. Och folkbildningen ställer upp! Folkbildningsrådet har fördelat 25 miljoner till folkhögskolorna för kurser i svenska från dag ett och 72 miljoner till studieförbunden för satsningen på vardagssvenska. Intresset är stort och folkhögskolor och studieförbund har ansökt om mer resurser än vad som finns tillgängligt

SFI upphör som egen skolform

1 juli upphörde utbildning i svenska för invandrare (Sfi) som en egen skolform och blev i stället en del av kommunal vuxenutbildning (komvux). De som vill delta i motsvarande utbildning vid folkhögskola kan fortfarande göra det.

Folkbildning på Bokmässan

Bokmässan äger rum i Göteborg 22-25 september 2016. Bland programpunkterna finns det några som handlar specifikt om folkbildningen. Man kan gå in på bokmässans webbsida och använda sökfunktionen och skriva in folkbildning. Nya programpunkter tillkommer kontinuerligt.

Studiestartsstöd för arbetslösa med kort utbildning

Utbildningsdepartementet har lagt fram ett förslag på ett nytt rekryterande stöd. Syftet är att öka rekryteringen till studier bland arbetslösa med stort utbildningsbehov och därmed stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.

Folkbildningsrådet har lämnat ett remissvar och anser att själva studiestartsstödet är en bra åtgärd som kan bli ett verksamt

komplement till studiemedelssystemet. Däremot är man mycket tveksamma till ansökningsrutinen.

Bidraget underlättar rekryteringen till allmän kurs samt vissa särskilda kurser. Allmän kurs torde därmed också kunna nå fler äldre deltagare (25-56 år).

I promemorian föreslås att studiestartsstödet ska vara ett verktyg för kommunerna att, inom ramen för sitt uppdrag, verka för att vuxna deltar i utbildning och rekrytera personer till studier. Kommunernas rekryteringsarbete ska ske i samverkan med Arbetsförmedlingen.

Folkbildningsrådet ställer sig tveksamma till att kommunerna ska hantera ansökningarna. Kommunerna föreslås få uppdraget att pröva och fatta beslut om vilka personer som uppfyller villkoren. Det definitiva beslutet ligger ändå hos CSN.

Fbr anser att individer - som i andra system - ska kunna söka stödet. Vuxna studerande borde själva ges ett ansvar och inte behöva vara bundna till sin kommun. Det finns en risk att kommunen prioriterar sin egen utbildningsform framför folkhögskola.

Regeringen vill att Sfi ska bli bättre anpassad efter varje elevs individuella behov och förutsättningar. Etableringen i det svenska samhället måste bli effektivare och gå snabbare. Med dessa förändringar blir det enklare att kombinera Sfi med annan verksamhet och fortare komma vidare till annan utbildning eller ett arbete, säger (numera avgångna) gymnasie- och kunskapslyftsminister Aida Hadzialic.

Lagändringen påverkar inte rätten att delta i en folkhögskolas utbildning som motsvarar utbildning i svenska för invandrare. Ändringarna innebär att utbildning i svenska för invandrare ersätts med kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare och en folkhögskolas motsvarande utbildning.

Det kom ett brev från Mikael Appelbo, som ville berätta om sina tre år på Åsa folkhögskola. Hans bidrag speglar på ett fint sätt tidsandan vid decennieskiftet mellan 70- och 80-tal. Nöjsam läsning!
Urban Lundin

Arbete och makt: tre år på Åsa folkhögskola

Mikael Appelbo

Platsen är Åsa folkhögskola, Sköldinge, Katrineholm, tänk 1979-80 och internatskola. De flesta av eleverna kommer långväga och från olika delar av Sverige. Några, ett fåtal, har gymnasial erfarenhet, andra känner till folkskolan inifrån. De senare är alltför få. För Åsas målgrupp är äldre och lågutbildade kvinnor. Resten stammar från grundskolan.

Många identifierar skolframgång med att lyssna på lärarna och maximalt redovisa att de fattat vad de sagt, givet det relativa betygssystemet där en fyra i en klass kan vara en trea i en annan eller sämre än så. Kanske lika många uppfattar svenska som ett ämne och historia som något helt annat. Det kolliderade på Åsa folkhögskola: "Vad är det här för jävla skola?" "Min lärare frågade oss vilka böcker vi ville läsa?"

Där var en ung man. Första året en ovillig ligist, andra året djupt personlig och bekänd till primalterapi, det tredje året övertygad kommunist.

Där var en kvinna från eländiga förhållanden, sedermera blev hon rektor. Där var många från ljusskygga förhållanden som på Åsa blev något annat, bättre. Det var arbetare, arbetares barn och arbetares föräldrar. Många visste vad fattigdom var - nöd, smuts och trängsel, våld, rädsla - och ville undvika den. En medborgare i Sverige är inte fattig. För man blev medborgare på Åsa folkhögskola. Ordet var deltagare, inte "elev". En deltagare var aktiv, tänkte efter själv och tog beslut. En deltagare lyssnade på och samtalade med andra, även utanför skolan. En deltagare samarbetade, det var mycket viktigt. Du kunde vara elak och skum på många vis och ha supit och knarkat, men om du enhärjade var du körd på skolan.

Åsa erbjöd en sorts trestegsraket. Ett första år med basstudier, ett andra

med temastudier och det tredje med projekt, det var ett tema hela läsåret med resultatkrav. En bok till exempel. Vi var väl förtrogna med *Land du välsignade* och *Maskinmakt*. Vi som gick tredje årskursen 1979-80 gjorde *Arbete - Makt*.

Folkhögskolan stammar från en dansk kristen idealist men de flesta av oss - föga anfäktade av religiösa tros-satser - visste att vi inte skulle ha befunnit oss i närheten av en läroanstalt, som möjliggjorde universitetsstudier och ökad självkänsla, om det inte varit för framför allt arbetarrörelsens ansträngningar och den goda staten. Åsa var inte en socialistisk skola, vare sig till profil eller elevkårsåsiikt. Lands-tinget var huvudman. Men konflikt och inte konsensus regerade analysen. I mycket: Det var arbete mot kapital, bojorna skulle av och allas lycka var målet. Sven Lindqvists *Gräv där du står* var inte förhandlingsbar.

Alla skulle läsa eller snarare använda den, det är ju en handbok. Lärarna hade bestämt det och det kan misstänkas att även opponenter uppskattade det. Vi uppmanades att gräva i arkiv, finna och studera bortglömda brev, fotografier, affischer. Och vi skulle finna och tala med förbisedda personer som var med om det vi studerade.

Man bör nog känna till tidsandan. På skoltröjan: Kunskap är makt och en svart knuten näve. Vietnamkriget och motståndet mot det låg nära i tiden. Liksom mörkerkrafter i Spanien, Grekland, Argentina, Chile. Apartheid rådde i Sydafrika. Kapprustning och kalla kriget. Man engagerade sig mot atombomber och mot kärnkraft.

En maktlöshet inför allt detta och ett enda botemedel: kunskap och kunskapare, vi. Karl Marx fanns. Sverige tillhörde världen, vi debatterade Saltsjöbadsavtalet från 1938 men lutade oss mot Tage Erlander och

Olof Palme. Representanter från ANC kom till oss på skolan, en filosof kom och pratade terrorism på en temadag. Resande folkhögskolor kom till oss och berättade vad de lärt sig. Homosexuella kom, en präst kom. Författare, trubadurer, politiker, ekonomer kom. Vi satt och lyssnade, dag som kväll, och förde samtal. Åsalärare åkte ut i världen. Vi hade pedagogiska fiender, såsom "Kunskap i skolan", och förhöll oss till dem. Vi lärde oss stava till kommitté, Biblioteket var öppet dygnet runt. Där fanns såväl Ivar Lo-Johansson som Bertrand Russell. Det skulle mycket till för att en lärare skulle säga nej till att hjälpa till, även efter tolvslaget på natten eller på helg. Ville man studera utöver det obligatoriska, sådant som foto, vävning, mötesteknik, poesi, filosofi, batik ... gick det bra. Den som gick på Åsa spelade roll. Det var viktigt att veta saker och att använda sig av kunskapen.

I fokus var samhället, lokalt och globalt. I fokus var samhället och kunskap om detta samhälle för att förändra samhället. Demokrati. I samhället ingick också vi och vi hade ansvar för det. Det var skillnad på tyngdlag och andra lagar. Solidaritet var väsentligt. Ickesvenskar var fattiga och förtryckta, det var fel och något att för oss att motarbeta. Det var på ett inte helt klart vis klart och inte förhandlingsbart. Det sjöd.

Allt detta finns i boken som vi gjorde, mer eller mindre synligt. Den handlar om arbetsförhållandena vid SKF i Katrineholm. Vi var skeptiska till att den tekniska utvecklingen och krafterna bakom den var bra för arbetarna och samhället.

Det var på personplanet en varierande blandning av hederlig undersökning och "Vad skulle Marx ha sagt?"

Vägen till folkhögskolan

Monica Roselius

Folkhögskoleveteranens redaktion har uppmanat läsarna att berätta om hur vi "hamnade" som lärare på folkhögskola. Uttrycket är träffande, mer än en av oss har hittat till folkhögskolans värld på slingriga och överraskande vägar. Här följer min väg till folkhögskolan.

I slutet av 1960-talet, när professorn i litteraturhistoria vid Lunds Universitet på sista seminariet frågade oss unga studenter vad vi tänkt oss för yrken (vi var humanister med tonvikt på litteratur), svarade vi hoppfullt: akademisk karriär, arbete på bokförlag, eget författande, kulturskribent eller liknande.

Ett halvår senare möttes dock de flesta av oss på Lärarhögskolan i Malmö. Man måste ju försörja sig, så vi lite generat. Dessutom var det på den tiden ekonomiskt klokt eftersom vi fick bidrag (ej återbetalningsskyldigt) till hela utbildningen under två terminer. Men när året på lärarutbildningen var tillända återvände många av oss till universitetet med hemliga drömmar om andra karriärer.

Året var emellertid 1968, man var välutbildad och det fanns en hel värld att förändra! Att det skulle kunna ske på folkhögskola "fanns inte på kartan", jag visste knappt att skolformen existerade annat än som "bondopolering" som någon nämnt om en släkting förr i tiden.

Men bland alla aktionsgrupper att engagera sig i detta explosiva år -68 fanns den stridbara U-gruppen i Lund, som kämpade hårt för mer och bättre bistånd till de f.d. kolonierna på södra halvklotet. Där upphov på ett möte en ung flicka frejdigt sin röst med kloka ord, fast det annars mest var unga skäggiga män som talade. Hon kom direkt från Marieborgs folkhögskola, där hon skolats av rektor Karl Herman Tapper till ett globalt engagemang som genomsyrade hela skolans verksamhet. Över huvud taget verkade det på folkhögskolor finnas kurser och aktiviteter långt utöver centralt fast-

slagna studieplaner. Dessutom vuxna engagerade elever!

Det blev en ahaupplevelse för mig: lärare på folkhögskola?! Jag vände mig till Marieborg, där Karl Herman gav positivt gensvar, men för ögonblicket fanns det inga lediga tjänster. Kanske Valla folkhögskola, som hade en nystartad U-linje, kunde vara en möjlighet? Jag ringde upp och rektorn anställde mig direkt per telefon, mest för min gedigna utbildning till svensklärare, men med utsikter till uppgifter på U-linjen.

Och på den vägen blev det! Till att börja med kastades jag mest in i för mig helt okända världar som Allmän linje, Dagfolkhögskola, studiecirklar på ABF, för att inte tala om det omtumlande livet på internatet, samkvämen och allt annat som hör folkbildningen till. Jag blev helsåld på folkhögskola, oavsett vad som fört mig dit!

Så småningom kom jag emellertid att ägna mig åt det som lett till folkhögskolans värld, U-linjen. Det blev en krävande men rikt givande tillvaro med engagerade elever, många och långa resor i s.k. u-länder, utlöpare från U-linjen med biståndsprojekt och

solidaritetsgrupper. Det var en utbildning på folkhögskola som låg helt rätt i tiden under 1900-talets andra halva, då global solidaritet var en stor och utmanande fråga.

Idag är samhällsklimatet annorlunda och U-linjen nedlagd sedan ett år tillbaka. Det slapp jag uppleva, jag avslutade min lärartid år 2007 med att arrangera U-linjens 40-årsjubileum, då elever ända från U-linjens första år återvände och vittnade om Vallaårens betydelse i deras liv.

Men att jag skulle ägna större delen av mina nästan 40 yrkesår som lärare i globala frågor på en folkhögskola i en vacker herrgård i Linköping - det fanns inte i min föreställningsvärld på litteraturseminariet i Lund 1968, då vi alla skulle bli allt utom lärare!

Intervju med Melissa Persson

Urban Lundin

Du är husmor på Kävesta folkhögskola. Vad har du för tidigare erfarenheter och hur hittade du till folkhögskolan? Var det något särskilt som lockade dig att söka jobbet?

- Innan jag fick jobbet på Kävesta så jobbade jag 12 år som kökschef på ett seniorboende i Örebro. Jag blev tipsad om jobbet på Kävesta av en kompis som tyckte det skulle passa mig, så jag sökte och fick jobbet. Jag var lite trött på att bara stå i ett kök hela dagarna och denna tjänst innefattade lite andra uppgifter som verkade spännande.

Vad var det för uppgifter som du tyckte verkade spännande?

- Att husmorsjobbet var så varierande. Allt från att skriva matsedel till att möblera ett internatrum.

Om jag förstår saken rätt har du en mer "traditionell" husmorsroll med ansvar för kök, internat och servicepersonal. Vilken/vilka av dessa uppgifter är intressant eller svårast?

- Det är ju väldigt mycket olika uppgifter som ingår i tjänsten som jag sade förut. Allt ifrån att skriva matsedel, diska, göra beställningar av allt, från livsmedel till möbler. Jag ingår även i regionens livsmedelsupphandling. Är miljöombud på skolan. Medarbetsamtal med min personal, fyra i kök, två på städ och en

vaktmästare. Dagliga samtal med internatelever.

Jag kan inte peka ut något som är mer intressant än det andra.

Tycker nog inget är direkt svårt men ibland räcker inte tiden till.

Många folkhögskolor renodlar idag uppdraget så att husmor/husfar blir kökschef, och ansvaret för internatet läggs på en servicechef. Har ni fört några sådana diskussioner på Kävesta? Hur ser du på den här typen av specialisering? Fördelar respektive nackdelar med de olika sätten att organisera sig?

- Vi har inte haft några sådana diskussioner här på Kävesta och jag visste faktiskt inte att det var så vanligt. Jag kan väl tänka mig att det då handlar om större folkhögskolor med fler internatplatser och fler dagelever än vad vi har. Det positiva med att dela upp ansvaret på två olika tjänster är nog att man kan koncentrera sig på en del och det negativa är nog att man inte får någon helhet.

Har du någon egen kostpolicy som präglar hushållet på Kävesta?

- Vi använder oss inte av hel eller halvfabrikat utan lagar allt från grunden. Ja, vi kokar inte egen buljong eller stoppar korv själva, men vi gör all sylt och marmelad själva plus all mat som vi serverar. Vi serverar alltid vegetariskt som alla får äta av och vi använder för tillfället ca 63 % krav/eko. Vi bakar brödet till förmiddagsfikat själva. Vi använder oss av svenskt kött och MSC märkt fisk och bara svensk kyckling/kalkon/hönskött. Pratar mycket om matsvinn och vi väger maten som hamnar i kompostpåsen och skriver upp på väggen vid diskinlämningen, så alla kan läsa hur mycket som kastas. Mina tjejer i köket är jätteduktiga och påhittiga när det gäller vegmaten, ja den andra också för den delen.

Det låter väldigt bra i mina öron. Men dyrt! Möts du av några krav från ledningen att minska kostnaderna?

- Visst blir det lite dyrare, men vi och våra deltagare vet vad som serveras på tallriken och det är värt mer än att t.ex. köpa billiga

vegibiffar, där det finns både det ena och det andra som inte behöver vara där.

Vi kokar t.ex. alla bönor själv som vi gör biffar på. Bara där sparar vi in pengar och sparar på miljön.

Redan små barn upptäcker att konflikter om maten kan vara ett sätt att hävda sig själv. Också på folkhögskolor kan diffust missnöje ibland kanaliseras till mat och kosthåll. Har också ni upplevt detta, och hur hanterar ni sådana konflikter?

- Ja mat är ju en stor del av folkhögskolan, då vi serverar fem olika måltider per dag, dock inte helger.

Vi är nog rätt så unika med vårt sätt att tänka när det gäller måltiden. När man väljer att studera på Kävesta då väljer man också att äta i vår matsal, för alternativet att ta med matlåda och slippa betala finns inte. Vi vill att måltiden ska bli ett lärande också, dels genom att servera bra näringsrik mat, liksom att visa att man inte behöver äta kött varje dag. Och att maten har stor betydelse för miljön både när det gäller matsvinn och hur livsmedlen produceras.

Jag uppfattar det som att de flesta är nöjda med vårt sätt att tänka när det gäller maten. Sen finns det ju alltid någon som inte riktigt håller med, och det vore väl konstigt annars med så många deltagare.

När jag arbetade som rektor hade jag stor glädje och nytta av olika typer av träffar med andra rektorer. Har du som husmor motsvarande möjligheter att dela med dig av dina, och att få ta del av andras, erfarenheter?

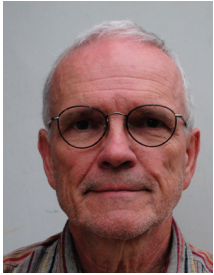
-Tyvärr så finns det inget nätverk för husmor/husfar vad jag vet, och det är jättesynd för det skulle vara toppen att kunna bolla idéer och erfarenheter med varandra. Jag har kontakt med kökschefen på Fellingsbro folkhögskola och vi träffas då och då på upphandlingsmöten och gemensamma utbildningar som vi har ibland.

Tänk om man kunde samla husmor/husfar från folkhögskolorna runt i Sverige några dagar för att träffas....Oj vad trevligt det skulle vara.

Att göra gott – som veteran

Tore Mellberg

Vad gör du nu för tiden - efter din långa folkhögskoletid? Gör du något gott som veteran? Skriv till redaktionen och berätta! Denna gång är det Tore Mellbergs berättelse.

Jag tror inte att jag som pensionär är ensam om att ha en ganska fullspäckad almanacka. Kan det vara typiskt för oss som arbetat inom folkhögskolan? Vi har ju hela livet arbetat nära samhället, försvarat demokratiska fri- och rättigheter, ägnat oss åt internationella frågor och för övrigt engagerat oss i människors livssituationer, ganska oberoende av vilken funktion vi haft på våra skolor. Detta vill vi ju inte sluta med bara för att vi på ålderns höst upphör med lönearbete. Det gäller mig och kanske er andra också. Hela den ideella sektorn är full av viktiga uppgifter att arbeta med, givetvis under förutsättning att vi hinner med våra barn och barnbarn.

Mitt frivilliga engagemang, förutom min familj, är i huvudsak två: Partipolitiken och Humanismen. Partipolitiken kanske jag skriver om en annan gång.

Humanismen som livsåskådning

Sedan 2009 har jag engagerat mig i Förbundet Humanisterna. Jag är kassör i riksförbundet och engagerad i Örebros lokalavdelning.

Humanisterna bildades 1979 under namnet *Human-Etiska Förbundet*, men ändrades 1999 till *Humanisterna*. Rörelsen finns i ett 40-tal länder. Många undrar varför vi kallar oss för humanister? Ja, egentligen är det en internationell anpassning. På engelska betyder "humanist" i huvudsak "secular humanist". På svenska har humanism tre betydelser.

1. Humanism som bildningsideal
2. Humanism som allmänmänniskt engagemang för människor
3. Humanism som icke-religiös livshållning eller livsåskådning – den sekulära humanismen

Det är i huvudsak den tredje betydelsen som Humanisternas arbetsfält omfattar. Den andra betydelsen är också viktig för oss. Tvärtom gäller däremot inte. Alla sekulära humanister har ett allmänmänniskt engagemang, men alla som har ett allmänmänniskt engagemang är inte sekulära humanister. Det finns t.ex. kristna, muslimska och hinduiska humanister. I fortsättningen när jag använder mig av orden "humanism" eller "humanister" så är det den tredje betydelsen ovan som åsyftas. Men för att vara tydliga använder vi ofta uttrycket "Den sekulära humanismen".

En livsåskådning står alltid på två ben.

1. En beskrivande del, som förklarar hur världen ser ut och hur universum och människan har utvecklats.
2. En normativ del, som förklarar vad som är rätt eller fel ur etisk synpunkt.

Alla religioner har också denna uppbyggnad och är således livsåskådningar. Däremot är inte alla livsåskådningar religioner. Humanismen är en livsåskådning som inte är en religion.

Humanisterna söker inte svar i några skrifter eller dogmer om vad som är sant eller falskt eller vad som är etiskt riktigt utan lutar på mänskligt förnuft, beprövad erfarenhet och vetenskaplig metod. Man kan också uttrycka det så här. En humanist tror på det som det finns förnuftiga skäl för att hålla för sant.

Religionsfrihet och mänskliga rättigheter

Vi humanister menar att det står var och en fritt att ha vilken livsåskådning som helst. Tanken måste vara fri. Däremot anser vi att ett samhälle ska förhålla sig neutralt till livsåskådningar. Ingen religion ska styra över lagstiftning, politiska beslut eller offentlig förvaltning. Vi menar också att det sekulära samhället är en förutsättning för religionsfrihet. Med religionsfrihet menar vi frihet att ha vilken religion man vill samt friheten att inte ha någon religion alls.

Humanisterna ställer sig också bakom övriga mänskliga rättigheter som yttrandefrihet, tryckfrihet, barnkonventionen och jämställdhet mellan könen.

Vad gör vi i Humanisterna?

Även om Humanisterna är partipolitiskt oberoende så arbetar organisationen politiskt med vissa frågor. Vi anser t.ex. att barn inte ska tillhöra en viss religion förrän de själva kan ta ställning. Vi är emot omskärelse av barn, såväl kvinnlig som manlig. Vi tycker också att vuxna ska få bilda partnerskap med vem man vill, oberoende

av kön. Vi skriver debattartiklar, ordnar seminarier och försöker synas i media så gott det går. Vi försöker agera mot förtryck, både i Sverige och utomlands, förtryck som ofta sker i religionens namn.

Förutom det politiska arbetet ordnar vi med sekulära ceremonier, barnvälkomnanden, vigslar och begravningar. Vi arrangerar också sekulära konfirmationsläger, där vi bekräftar ungdomars egna funderingar och fria ställningstaganden om livet.

Sedan fem år tillbaka, i samband med Riksdagens högtidliga öppnande, ordnar Humanisterna en sekulär ceremoni för riksdagsledamöterna. I år besöktes denna av ett 80-tal personer. Nytt för i år var att inbjudan till ceremonin fanns i samma kuvert som inbjudan till ceremonin i Storkyrkan. Detta kan tolkas som att Riksdagen blivit livsåskådningsneutral.

Om man vill ha mer information om vad Humanisterna står för och vilka frågor som engagerar oss, går man lämpligen in på vår webbplats www.humanisterna.se. Där kan man läsa hur Humanisterna arbetar med internationella frågor, om vilka jag inte nämnt så mycket här.

Maila gärna synpunkter och frågor till mig om Humanisterna. Använd följande adress: tore.mellberg@folkbildning.net

HUMANISTERNA

JAG DRÖMMER OM FOLKHÖGSKOLAN (en följetong)

Stewe Claeson

Kapitel 14. Inte kring en föreläsningspult utan kring ett samtalsbord

Jag konstaterar, när jag sätter mig till för att skriva ännu ett kapitel i denna följetong om min längtan tillbaka till folkhögskolelivet, att det är nästan på dagen femtio

år sedan jag första gången satte min fot i folkhögskolevärlden. Eftersom jag ju fört ett slags arbetsdagbok sedan tidigt 60-tal tog jag och letade upp de sidor där jag skrivit om detta. Närmast generad läser jag där om dessa första dagar av vad som skulle komma att bli mitt huvudsakliga liv; det var vid en tidpunkt när jag trodde att jag bara tagit ett vikariat för att förbättra ekonomin, eftersom jag egentligen borde arbeta på Nobelpri-set... Det var tidig höst 1966. Nye rektorn, Lars Kellgren, hade anställt tre nya, Rolf Andreasson, kemist från Chalmers, Maja Örtengren, naturvetare från Lund - och mig. Inte heller Rolf och Maja kom att lämna folkhögskolan, de stannade dessutom på Färgelanda under hela sina folkhögskoleliv, medan jag, ja, jag fortsatte..., till Malung, till Skinnskatteberg, till Nordiska i Kungälv, till veteranidningen... Men den gången visste jag näst intill ingenting om denna märkliga skolform.

Och den 12 september var det upprop, och jag skall nu citera ordagrant ur min gamla barnsliga dagbok: "Idag upprop. Folkhögskoleelever, sång, Kellgren talade ovanligt samlat, eleverna i bästa (hemska) riggen. Så gott som samtliga från landsbygden i Dalsland. Ett par föräldrar hade mött upp. Grova händer, ödmjukt och lite osäkert knäppta i knät. Flickor som niger, pojkar (unga män) som svarar lågt och blygt. Mat i matsalen av traditionell typ: köttgrotta, en tradition på skolan."

Ja herredumilde. Flickor som niger..., det är som om jag började mitt folkhögskoleliv i slutet av 1800-talet. Flickor som niger!!

Men så startade det. Och redan efter någon vecka såg verkligheten betydligt mera komplicerad ut och dessutom betydligt intressantare. Det är poänglöst att fråga sig hur motsvarande dagboksanteckning skulle låta detta år, 2016, med den osannolikt

"I de större eller mindre bondgårdarna finner man rätt ofta ganska stora boksamlingar. Till en del beror detta på, att de yngre och medelålders bönderna och deras hustrur nästan samtliga genomgått Tärna Folkhögskola och därigenom kommit i kontakt med den moderna litteraturen och fått smak för den."

C M Axelsson (sagesman)

Ur Lantarbetaren och boken i Nordiska Museets serie "Svenskt liv och arbete", nr 28 (1963)

diversifierade verksamhet som sammantaget går under folkhögskolebeteckningen, för att inte tala om den diversifiering bland kursdeltagare som sedan 1966 inträffat i skolformen. (Jag minns att Signild bad mig delta i en rektorskonferens för i första hand nyare folkhögskolerektorer, på Åland, 2007, och att jag svarade att jag skulle gå i pension om några månader och inte hade mycket att lära, och Signild svarade att det inte var meningen att jag skulle lära mig något, jag skulle prata om hur det var när jag började. Jag sa att det var väl inget konstigt, det visste väl de flesta. Men den kloka människan sa lugnt, att om jag skulle ha deltagit i en konferens när jag började och dåvarande SÖ bett en rektor som stod i begrepp att pensionera sig att göra samma sak som hon nu bad mig, då skulle den rektorn ha talat om hur det var i folkhögskolevärlden under 1920-talet. Jag minns fortfarande att jag blev svarslös. (Och jag vill inte att gamla veteranvänner nu säger att 'det var på tiden!')) Kanske borde man be någon färsk folkhögskollärare på någon av våra skolor att skriva en sådan dagbok, och att ex.vis SFHL fick arkivera den i femtio år, för att ha som underlag när det är dags för 200-årsjubileet.

Och på tal om jubileum... I förra numret läste vi att Veteranen vill ha skrönor och minnen; det händer att jag påpekar att det vore dags för en Folkhögskoleminnen IV, med tanke på alla de många spännande folkhögskolelärare och -rektorer som pensionerat sig sedan de tre banden kom ut... - jag upprepar det nu. Någon som tar hand om den saken?

Ja, allt som hänt. Hur upprörd har jag inte flera gånger varit över saker som ägt rum i folkhögskolevärlden under senare år. Kanske har gamla rektorer alltid störts av

förändringar som man inte är en del av eller kan påverka, men några saker har varit av annan dignitet och i ett par fall direkt upprörande destruktiva. Med tanke på att Jörgen Håkansson startat en serie lyrikpresentationer - dvs hänvisar oss till den litteratur som varit en så väsentlig del av folkbildningen och som i dessa digitala snuttifieringstider ser ut att gå en besvärlig framtid till mötes - med tanke på det vill jag i detta kapitel skriva några ord om det rum som i många folkhögskolor varit det viktigaste av alla, biblioteket. Jag minns att jag på en dansk rektorsträff hörde en legendarisk gammal højskoleforstander, lite von oben, förklara för mig att "en dansk folkhögskola är byggd kring en sal för föredrag där den mänskliga rösten talar medan en svensk folkhögskola är byggd kring ett bibliotek, men 'ord i skrift er døde'", och att jag, sedan vi lyssnat till tre på varandra följande tvåtimmars-föredrag av personer som verkligen borde lära sig tala till folk, fick en chans att tvåla till honom: om vikten att komma ihåg, att kunna gå tillbaka, att minnas vad som faktiskt sas, att ordagrant kunna citera... Ja ni vet ju.

Men biblioteken lever ett sårbart liv i våra dagar. Jag samlade folkhögskolebibliotekarer till ett seminarium om folkhögskolebiblioteken redan i mitten av 1990-talet, jag tog hjälp av Lars Furuland, som säkert var den som kunde mest om den saken, och resultatet blev i den omedelbara förlängningen, BIFF, föreningen för bibliotekarer i folkbildningen, och en kort tid senare (men tack och lov efter det att en av de viktigaste i den organisationen, Christina Garbergs-Gunn, sorgligt och alltför tidigt gått bort) inträffade en jordbävning: Brunnsvik gick under och hela det makalösa biblioteket kastades i ett

antal containrar och den berömda Bokstugans saga var all. Tidigare hade Nordiska folkhögskolans speciella Nordiska bildningsbibliotek slagits i spillror genom att delas upp på Akademien inne i Göteborg med resterna kvar i Kungälv. Och sedan las Akademien ned, och böckerna...? Strax därefter lades Skinnskattebergs folkhögskola ned, eller ja, flyttade, på sätt och vis, till Norberg – men biblioteket?! Det var också ett bibliotek skapat av många och kunniga – ett betydande skönlitterärt bibliotek, och själva hjärtat i den skolan. Vart tog det vägen? Och jag fasade för vad ett okänsligt dala-landsting skulle ställa till med med Malungs folkhögskolas helt unika bildningsbibliotek...

I dessa dagar vet jag att Malungs kommun bett en kulturvetare hålla en hand över Gula Husets underbara boksamling, jag vet att den märkliga Teatermaskinen i Västmanland tagit hand om Skinnskattebergs bibliotek och jag har nyligen fått höra att det bildats en förening som skall skapa ett Litteraturhus i Dalarna kring den gamla Brunnsviks boksamlingen. Måtte detta vara tecken på något nytt!

För biblioteken, de har för mig under alla dessa år varit de viktigaste av alla rum i denna bisarra skolform. Med tanke på Jörgen Håkanssons (och Jörgen torde veta en del om boksamlingarna i Malung eftersom han gick där som elev en gång i tiden!) önskan att vända sig till poesin vill jag avsluta med att hänvisa till en svensk diktare som nog ingen alls läser idag, ja en av de mest ringaktade och nedvärderade av våra lyriker, inte sällan betraktad med en flinande fnysning... Men hur många har verkligen – i dessa tider – läst honom? (Ja vem är det - en liten gissningstävling till nästa gång!)

I en fin dikt om bibliotek börjar han, och som gammal glad 68:an kan jag bara hålla med honom:

Vad här är tyst – som i en kyrka.

Ja – detta är ett heligt rum,

en helig källa, flödande av läkedom och styrka,

som för en stund ger hjärtat frid och gör dess oro stum.

I 20 år samlade jag kursdeltagare till samtal kring litteratur i ett rum i Västerdalarna, fyllda hyllor och väggsåp, inga svarta tavlor, bara utsikten mot älven och bergen och långa tider den fallande snön, och doften av gamla furubord och de tjocka träväggarnas stillhet, och de plötsliga ögonblicken när någon drar efter andan: ”Jo, just det, så är det! Fan, det har jag aldrig tänkt på.” Och snön därute, och samtalet, och lågmäldheten och att man glömt att gå till matsalen; det förstår man när husmor står i dörren med armarna i kors och ser strängt på en.

Foto: Peter Nordin

Höstträff på Ädelfors folkhögskola

Tid: 12 oktober 2016, 10:00 - 14:00 (ca)

Vi får en presentation av verksamheten på Ädelfors folkhögskola.

Pris: 200 kr vilket inkluderar förmiddagskaffe, lunch och eftermiddagskaffe.
Det går bussar från Vetlanda.

Anmäl till Tore Mellberg, 070-5548658,
tore.mellberg@gmail.com

Folkhögskolans veteranförening har en hemsida och finns även på Facebook

www.vetfolk.dinstudio.se

Facebook: Sök efter ”Folkhögskolans veteranförening” och gilla sidan

Till våra medlemmar

Redaktionen

Naturligt nog är en avsevärd mängd av de artiklar/alster som hamnar i Folkhögskoleveteranen, sådant som vi i redaktionen skriver själva. Vi har inget emot att läsa våra egna texter, men vi är övertygade om att tidningen blir så mycket mer läsvärd om flera bidrar.

På senare tid har det vuxit fram några rubriker, som vi tror kan locka er att skriva till oss.

Osannolika möten där ni kan delge varandra speciella och oväntade möten i livet.

Anekdoten, där vi bett er att berätta om något som varit förvånande, förargande, förbluffande, förfärande, för... ja, vad som helst.

Att göra gott - som veteran. Kent Jonelind berättade i senaste numret om sitt engagemang inom Röda Korset, Tore Mellberg i detta nummer om sitt arbete i Humanisterna. I ingressen till sin artikel skrev Kent:

”Du har väl som jag funderat på vad som är viktigast att göra, när din traditionella anställning upphör. Tänk så gott om tid du får, när du blir pensionär; har du säkert hört till leda. Blev det så?”...

Med dessa rader hoppas vi kunna inspirera också dig att skriva något om ditt liv numera!

Och skulle inget av detta reta skrivnerven, kan ni välja något annat som ni tycker känns relevant.

Välkomna med era bidrag!